

Spis treści

PRZEDMOWA	5
WSTĘP	8
Być może utracona przeszłość	8
Granica czy skrzyżowanie?	9
Przeszłość bez spuścizny?	10
Ani spadku, ani spadkobierców	12
Informacja i wyjaśnienie nie równa się obserwacji	14
Morza, które nas otaczają	14
Inne kontynenty?	16
Może widziane lądy	17
Świat, w którym się obracamy	20
Zasłyszane i widziane	20
Granice się rozszerzają	23
Granice się kurczą	25
CZĘŚĆ PIERWSZA: MIĘDZY MORZEM ŚRÓDZIEMNYM A PÓŁNOCA (Od ukształtowania się państwa do XV wieku)	29
ROZDZIAŁ I: MORZE ŚRÓDZIEMNE A ZACHÓD	31
Powtórka z geografii: zachodni kraniec Morza Śródziemnego	31
Morze Śródziemne: okoliczności progresji (do II wieku)	32
Punijczycy blokują morze	34
Zachodnie obszary Półwyspu Iberyjskiego: „Nowy Świat” (do V wieku)	37
Cywilizacja kolonii: odkrywanie oceanu z Morza Wewnętrznego	40
Nierówna wymiana	40
Porty, miasta, połączenia komunikacyjne	43
Morze w podboju portugalskiej północy	46
Ludzie: Swebowie, Afrykanie, Portugalczycy	49
Wpływ morza na kształtowanie kraju (V wiek)	49
Droga feudalizowania się społeczeństwa i podbój morza (VI—VIII wiek)	54
Ocean czyha na Morze Śródziemne (VIII—IX wiek)	58
Wnioski z I rozdziału	63

ROZDZIAŁ II: ROLA PORTUGALCZYKÓW W ATLANTYCKIEJ WYMIANIE HANDLOWEJ (XIII—XIV wiek)	65
Jednostki polityczne i wpływy zewnętrzne	65
Al-Charb, kraina nad brzegiem Oceanu Ciemności	65
Portugalia brzegów atlantyckich	70
Pomoc krzyżowców	75
Mnogosc i żywotność ośrodków nadbrzeżnych	79
Aktywnosc portów w nowym królestwie i jej implikacje	79
Północny zachód — zespół regionów podrzędnych	80
Centrum — zespół regionów leżących na północ od zespołu klu- czowego	82
Południe — regiony kluczowe	84
Alentejo i Algarve — podrzędne, spóźnione regiony	87
Portugalczycy a Północ	89
Portugalia a żegluga handlowa mieszkańców Północy	90
Utworzenie rynku	91
Sprzedawcy pracy — ludzie z wybrzeży francuskich i krajów brytyjskich	94
Niderlandczycy organizują wspólną akcję	96
Ludzie z „krajów niemieckich” — nabywcy soli lub emigranci	97
Portugalczycy a kraje Północy	100
Portugalczycy w Niderlandach	102
Sprzedaż i kupno w portach „angielskich”	107
Portugalczycy a nadatlantycka Francja	111
Wnioski z II rozdziału	112
ROZDZIAŁ III: OD WYMIANY HANDLOWEJ DO GWAŁTU	116
Morze i tworzenie bogactw	116
Rybołówstwo i działalność handlowa rybaków	116
Portugalska armia morską i narodziny strategii	122
Flota królewska a Portugalczycy	126
Jakie statki?	129
Wymiana handlowa krajów południowych	137
Jaki był udział Portugalczyków w handlu południowym?	137
Jak poczynali sobie „Włosi”?	139
Genueńska rodzina, czyli jak się bogacić	143
Portugalski eksperyment przeciwny gospodarce narodowej	147
Interwencja królewska, czyli rozgrywki na szczeblu nadbudów	147
Polityczny wyraz antyludowej władzy	152
Wnioski z III rozdziału	155
WNIOSKI Z PIERWSZEJ CZĘŚCI	159
Morskie dzieje Portugalczyków i wielkie ożywienie portów od XII do XV wieku	159
Przedsięwzięcia i środki działania Portugalczyków przed wyprawami odkrywczymi	160
Wewnętrzne i zewnętrzne imperatywy u podstaw reakcji portugalskiej	161
Jakie wyjście: Morze Śródziemne czy Północ?	162
CZĘŚĆ DRUGA: TWORZENIE PORTUGALSKIEJ STREFY HANDLOWEJ (XV i XVI wiek)	165
ROZDZIAŁ IV: PODBOJE I ODKRYCIA	168
Za Cieśninę Gibraltarską: wyprawa krzyżowa przeciwko islamowi i wojna z Genueńczykami	169

- Zdobyć Ceutę i walka o opanowanie marokańskiego handlu	169
Kontrolowanie handlu marokańskiego i wycofanie się Portugalczyków	174
Od handlu do podboju: model produkcyjny, klasy, państwo	178
Przez Atlantyk na poszukiwanie złota ludów śródziemnomorskich	181
Infant Henrique — bohater swoich czasów: twórca i wódz przed- sięwzięcia	181
Ludzie księcia i odkrycia	186
Zetknięcie z afrykańskim światem poza islamem	191
Murzyni i handel afrykański	196
- Nowe hasło wypraw badawczych: handlujcie!	196
Handel przewyciężający uwarunkowania geograficzne	201
Nowe obszary uprawne i nowa konsumpcja	208
Wnioski z IV rozdziału	215
ROZDZIAŁ V: FAKTY KSZTAŁTUJĄ LUDZKIE LOSY	218
Dynastie epoki odkryć	218
Sławne pokolenie rozdarte podziałem	219
Afrykańskie eksploracje i Mina — kopalnia złota	227
Dom księcia Henrique i korona	231
Nowe państwo	235
Sprawiedliwość pod osłoną broni	235
Ustawy drogo kosztują	239
Reakcja przeciw elicie i represje antysemityczne	243
Represja jako uzasadnienie ideologiczne	246
Wnioski z V rozdziału	250
ROZDZIAŁ VI: NOWE ŚWIATY I PODZIAŁ ŚWIATA	253
Ponowne spotkanie z dawnymi kontynentami	253
Długa podróż dookoła Afryki	253
Na spotkanie Oceanu Indyjskiego	258
W poszukiwaniu <i>Preste João</i> i handlu Indusów	262
Portugalska żegluga i handel wschodni	265
Nowe środki	270
Statki wypraw odkrywczych	271
Portugalska sztuka żeglarska bądź doświadczenie — żywe źródło informacji	276
Przyrządy i ludzie otwierają drogę wokół Przylądka Dobrej Nadziei	283
Od portugalskich map morskich do niderlandzkiej kartografii	290
Świat „nowożytnych”	295
Nowy Świat	296
Prawdziwy obraz świata	300
Wnioski z VI rozdziału	309
WNIOSKI Z DRUGIEJ CZĘŚCI	310
Handel <i>manu militari</i>	310
Cele handlowe i towarzyszące im reakcje	312
Świat w świetle implikacji handlowych	315
Jaki handel między Tagiem a Oceanem Indyjskim?	318
CZĘŚĆ TRZECIA: PORTUGALSKI OBSZAR HANDLOWY I EPOKA „MIESZCZANINA ZDOBYWCY” (XVI—XX wiek)	321
ROZDZIAŁ VII: PORTUGALCZYCY NA WSCHODZIE	324
<i>Estado da Índia Portuguesa</i>	324
Początki <i>Estado da Índia Portuguesa</i>	324

882	Gubernator Indii Portugalskich obejmuje urząd w Goa	330
882	Portugalski napór w kierunku Indonezji . . .	334
882	Bilans pozytywny aczkolwiek prowizoryczny . . .	339
882	W poszukiwaniu potencjalnego partnera . . .	341
	<i>Preste João</i> — naturalny sprzymierzeniec Portugalczyków . . .	341
	Handel guderacki i krótkotrwałe przymierze z Persami . . .	344
	Biali ludzie Dalekiego Wschodu i ich cesarz . . .	348
	Ekspansja Portugalczyków na Wschodzie . . .	353
	Portugalczycy nad Zatoką Bengalską . . .	353
	Portugalczycy w Chinach . . .	356
	Portugalczycy w Nipponie . . .	360
	Wnioski z VII rozdziału . . .	363
	ROZDZIAŁ VIII: RYNEK ŚWIATOWY A PORTUGALCZYCY . . .	365
	Bazy imperium . . .	365
	Handel i miasta portugalskiego Wschodu . . .	365
	Żegluga, podróże i czerpane z nich zyski . . .	368
	<i>Estado da India</i> i spistość portugalskich obszarów . . .	370
	Wonności Indii . . .	373
	Od Tagu po antypody . . .	374
	Odjazdy z Tagu w bohaterskiej epoce . . .	378
	<i>Estado</i> — ludzie i ich losy . . .	381
	Tworzenie nowego świata . . .	385
	Atlantyckie ziemie brezylii . . .	385
	Atlantyk złota i niewolników . . .	391
	Szlaki i floty atlantyckie . . .	393
	Siła robocza . . .	395
	Wnioski z VIII rozdziału . . .	398
	ROZDZIAŁ IX: KONIEC . . .	399
	W Portugalii: handel i stagnacja . . .	399
	Ramy geograficzne koniunktur kupieckich . . .	399
	Handel zagraniczny czy rynek wewnętrzny? . . .	403
	Światowy handel uświęca ziemię jako źródło władzy . . .	405
	Autokonsumpcja i migracje . . .	408
	Czasy „kryzysu” . . .	412
	Wybrzeża portugalskie w końcu XIX wieku . . .	412
	Przedsięwzięcia i ich wyniki . . .	419
	Wzloty i upadki XX wieku . . .	424
	Koniec ostatnich kilometrów wybrzeża morskiego . . .	430
	Imperium na glinianych nogach . . .	430
	Pożegnanie z morzem . . .	436
	Zbrukane morze . . .	441
	Wnioski z IX rozdziału . . .	445
	WNIOSKI Z TRZECIEJ CZĘŚCI . . .	447
	Handel i trwała obecność . . .	447
	Świat do podziału . . .	449
	Pieniądz nie daje szczęścia . . .	450
	Ludzie na sprzedaż . . .	451
	WNIOSKI OGÓLNE: CO CZYNIĆ? . . .	452
	ZAŁĄCZNIKI . . .	455
	Załącznik I: Zarys chronologiczny wydarzeń . . .	455
	Załącznik II: Tabele dynastyczne królów Portugalii . . .	498
	BIBLIOGRAFIA . . .	502

